

25-LETNICA KULTURNEGA DRUŠTVA »ROZAJANSKI DUM«

Kulturno društvo »Rozajanski dum« je bilo leta 1983 ustanovljeno z namenom ohranjanja naše kulture in našega narečja. Med ustanovitelji sta bila tudi pesnica Silvana Paletti in pesnik Renato Quaglia. Prvi predsednik je bil Aldo Madotto Čakarín, glavni pobudnik za njegovo ustanovitev. V prvih letih smo v društvu zasledovali naslednje cilje:

- tečajji rezijanščine v šoli;
- narečni natečajji za otroke;
- srečanja z Rezijani zunaj Rezijske;
- organiziranje prireditev.

Po smrti prvega predsednika Alda Madota (oktobra 1987) – med predsedovanjem pesnika Renata Quaglie – je društveno delovanje malce potihnilo. Po obnovi vodstva v letu 1991, ko sem vodenje društva prevzela podpisana, je društvo začelo ponovno delovati (za to se moramo zahvaliti Zvezi slovenskih kulturnih društev, ki je leta 1990 odprla svoj sedež na Solbici, kjer sem še danes zaposlena). Največjo skrb kot vedno posvečamo jeziku oziroma narečju. Nadaljujemo z dejavnostmi, s katerimi se je društvo ukvarjalo prva leta po ustanovitvi. Organiziramo in pripravljamo:

- narečne natečaje za otroke;
- tečaje o rezijanski kulturi (v šolah do leta 2007);
- tečaje rezijanščine (pisavo in slovnico) za odrasle;
- vsako leto objavimo vsaj eno publikacijo, med drugim stenski rezijanski koledar;
- izdajamo druge publikacije, tudi za otroke (pravljice);
- od leta 2005 izdajamo šestmesečnik *Nas glas*, s katerim želimo prispevati k boljšemu poznavanju naše kulture in našega narečja. V vsaki številki objavimo tudi strokovne prispevke. V zadnji izdani številki je izšel prvi del intervjuja z doktorjem Milkom Matičetovim;
- razstave obrtniških izdelkov naših ljudi v Rezijski;
- likovne, fotografske in druge razstave v Rezijski, zunaj nje in v Sloveniji;
- izlete in koncerte;
- razna srečanja s strokovnjaki predvsem na jezikovnem področju;
- sodelovanja z drugimi društvi;
- sodelujemo pri projektu Spoznati Rezijsko.

Jezikovna situacija v Rezijski je precej zapletena. Lahko rečemo, da otroci in mladi rezijanščino malo in slabo govorijo. Tudi otroci iz družin, v katerih starši govorijo v narečju, jezik razumejo, vendar govorijo italijansko. Po mojem mnenju ima za to največ zaslug televizija. Nekaj staršev si je zaželelo, da bi njihovi otroci lahko poslušali *Zverinice iz Rezijske* v našem narečju (*Zverinice* so bile prvič prevedene za razstavo brusarjev pred štirimi leti v Kopru.) Ker pisno rezijanščino obvlada zelo malo ljudi, je branje zelo otežkočeno. Tečaje rezijanščine je ponavadi obiskovalo med pet in deset ljudi.

Še danes obstaja več vrst zapisovanja rezijanskega narečja. Kot uradna je priznana pisava, ki jo je pripravil prof. Han Steenwijk

(šlo je za občinski projekt). Tisti, ki so začeli pisati pred izidom njegove pisave, pa pišejo vsak po svoje: nekateri uporabljajo slovenski način zapisovanja glasov, drugi italijanskega. Najtežje je s črko C, ker se ta v italijanščini piše Z. Za rabo črke C se skriva naslednje razmišljanje: če pisem Ravanca s c-jem, rezijanščino razumem kot slovensko narečje, če pa pišem Ravanza z z-jem, pa rezijanščine nimam za slovensko narečje. V šoli rezijanščini žal ni namenjenih dovolj ur, da bi se otroci lahko naučili tudi pisati.

Kaj lahko naredimo? Kot društvo bomo svojo dejavnost nadaljevali in se še naprej trudili za kulturno rast tako naših članov kot drugih Rezijanov. V tem smislu radi sodelujemo pri organizaciji tečajev slovenskega knjižnega jezika. Mislimo, da bomo tudi s pomočjo znanja knjižnega jezika pomagali ohraniti našo kulturo in naše narečje.

Skoraj edina priložnost, da v Rezijski lahko spregovorimo v slovenskem knjižnem jeziku, se nam ponudi ob spremljanju skupin, ki v okviru projekta Spoznati Rezijsko prihajajo iz Slovenije. Od začetka uresničevanja te pobude do danes smo v Rezijski sprejeli že okoli 40.000 slovensko govorečih obiskovalcev.

O povezovanju z matičnim narodom smo govorili tudi v okviru programa ob praznovanju 25-letnice kulturnega društva, ki je potekalo 26. septembra 2008 ob evropskem dnevu jezikov, 27. septembra 2008 ob svetovnem dnevu turizma, in v nedeljo, 28. septembra 2008. Ker smo vedeli, da Grke, ki živijo v Kalabriji, obiščejo številni Grki iz matične domovine, smo ob tej priložnosti na to temo pripravili simpozij o manjšinskih jezikih in turizmu, ki sta se ga udeležili tudi delegaciji grške manjšine iz Kalabrije in albanske manjšine iz Bazilikate. Predstavili smo tudi knjigo fotografij *Tre vallate Tre culture / Tri doline Tri culture*, v kateri so predstavljene vse tri doline: dolina Rezijske, dolina Sarmenta, kjer v Bazilikati živi albanska manjšina, in dolina Amendolee v Kalabriji, kjer živi grška manjšina. Fotograf, ki je avtor knjige, življenje omenjenih treh manjšin spremlja že več kot dvajset let. Na simpozij smo povabili tudi furlansko in nemško manjšino v FJK, oziroma iz Saurisa in Timaua. Rezijska, Sauris, Timaua in Kalabrija imajo podobno jezikovno situacijo: narečja – slovensko, nemško, grško – ki jih govorijo v teh krajih, privabljajo številne obiskovalce. V Rezijski in Kalabriji obiskovalce privabljata tudi krajevna glasba in ples.

Obiski Slovencev iz matične domovine ne pomagajo ohraniti le narečja in kulture, temveč tudi izboljševati znanje knjižnega jezika. Leta 2008 so se za organizacijo tečajev slovenskega knjižnega jezika zanimali celo rezijanski gostilničarji. Nenazadnje pa je za našo dolino pomemben tudi ekonomski vidik obiskov. Razmisliti moramo, kako bi se v prihodnje še bolje organizirali. Zavedamo se, da moramo izboljšati organizacijo ter način sprejemanja in vodenja vsako leto večjega števila skupin, ki obiščejo našo dolino, s čimer mislim predvsem na strokovno izpopolnjevanje oseb, ki spremljajo in vodijo obiskovalce. V tej dejavnosti namreč vidimo perspektivo tudi za mlade Rezijske.

Vsekakor bomo s svojim delom nadaljevali!

* Luigia Negro, predsednica kulturnega društva »Rozajanski dum«. I-Solbica, E-naslov: rozajanskidum@libero.it